Heber. Eg 805
Golomb

דער

פֶּערְבָּאטֶענֶער בְּרִית

אֵיינָע אַלְט גֶעוֶועזֶענֶע אוּנְד וַוארֶע עֶרְצֵיילוּנְג

פֿערפֿאסט פֿון

צ. נ. גאלאמב.

ווילנא

שנת תרנ"ד לפ"ק

ДЕРЪ ФЕРБОТЕНЕРЪ БРИСЪ.
Запрѣщеное обрѣзаніе разс. Ц. Н. Големба.
Соб. изд. Л. Л. Маца.

ВИЛЬНА.
Въ типографіи Л. Л. Маца, на Квасномъ
переулкѣ д. № 1195/6 1894 г.

Дозволено цензурою. 1 Сентября 1894 г. Вильна.

דֶער פֶערְבָּאטֶענֶער בְּרִית.

א.

דִיא לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל , אַלְס אִידִין אַלֵיין הָאבֶּען אִיהר בֶּעזֶעסֶען ; אִיז אִירֶער גוּטֶער בֶּערוּף גִיוֶוען פֶערְנַאנְט אוּנְטֶער אַלֶע רַייכֶען , וֶועלְכֶע הָאבֶּען רֶעגִירְט דַאן אוּנְטֶער דֶעם הִימְל ; דָאס הֵייסְט , מִיט דֶעם זֶעלְבִּיגֶען גִיֶערְטֶען טִיטוּל מִיט וֶועלְכֶען דִיא תּוֹרָה רוּפְט אִיהר אָן: אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ . זִיא אִיזְט אַיין לַאנְד וֶועלְכֶע עֶס פְּלִישְׁט אִין אִיהר מִילְךְ אוּנְד הָאנִיג ; אָבֶּער דֶער בַּארוּף אִירֶער , הָאט פִיהר אִידִין קַיין גוּטְס מִיט גֶעבְּרַאכְט ; וַוייל זִיא הָאט אִין אִיהרֶע רוּהִיגֶע טֶעג יֶעדֶערִין פֶערְשְׁמֶעקְט ; אַלְזָא הָאבֶּען אִידִין אִיבֶּער אִיהר קַיין

מְנוּחָה שָׁעָה גֶעהַאט , זֵייא זֶענֶען קֵיין מָאהל גֶעוֶוען
זִיכֶער מִיט זֵייעֶרֶע גוּט אוּנ בְּלוּט ; אַזוֹי וִויא עֶלְטֶערִין
זֶענֶען נִיט זִיכֶער מִיט זֵייעֶר עֶהֶרֶע , אַלְס זֵייא
פֶערְמֶעגֶען אֵיינֶע שֵׁיינֶעס מֵיידְכֶען ; וַוייל אִין יֶענֶע
צַייטֶען אִיז דִיא וֶועלְט גִיוֶוען גַאנְץ אוּנְצְוִוילְיזִירְט ,
אוּנ אִיבֶּערְהוֹיפְּט הָאט עֶס דֶער גֶעגֶענְד אוֹיךְ מִיט-
גֶעבְּרַאכְט , דֶען אַזְיֶע אִיז דִיא קְוֶועלֶע פוּן דִיא
פִינְצְטֶערֶע פִינַאטִיזְמוּס , דָאס אִיז אַרוֹיס צוּ זֶעהֶען
וִויא וִוילְד זִיא הָאט פֶערְצַייטֶען גֶעמוּזְט זַיין , וֶוען
אִין אֵייראֶפָּא אִיז שׁוֹין אַשְׁטִיק אוֹיפִין טָאג , דָאס
מֶען הָאט שׁוֹין גֶעפְרִישְׁטִיקְט אוּנ הִיפְּשֶׁע גֶענָאסֶען
פוּן דִיא פְרִישׁ גֶעבְּרָאטֶענֶע צִיוִוילִיזַאצְיֶע , אִיז נָאךְ
אִין אַזְיֶען קַיין שְׁפְּרָאץ אוֹיף טָאג ; אִין אַשְׁטָאט
וָואס יֶעצְט אִין דִיא צְוִוילִיזִירְטֶע צַייטֶען , שֶׁעצְט
זִיךְ אַיין קִינִיג גֶערֶעכְט , דֶער מִיט וָואס עֶר שִׁיקְט
דִיא שְׁטְרַאלֶען פוּן זַיין חֶסֶד אִין עֶקֶען וֶועלְט אוּם
צוּ פֶערְהִיטֶען דָאס אַיין נַאצְיָאן זָאל נִיט גֶעדְרִיקְט
וֶוערֶען פוּן צְוֵוייטֶען נַאצְיָאן , הֵן אִין רֶעלִיגִיעֶזְנָא
זַאכֶען אוּנ הֵן אִין פָּאלִיטִישֶׁע זַאכֶען , אוּנ אוּם צוּ
פֶערְפְלַאנְצֶען „מֶענְטְשֶׁען רֶעכְט" נֶעמֶען זֵייא זִיךְ
דִיא פְרַייהַייט — מִיט רֶעכְט — אַיין צוּא וַוייזֶען אוּנ
אַיין צוּ אָרְדֶענֶען גוּטֶע בֶּעהַאנְדְלוּנְגֶען אוֹיךְ אוּנְטֶער

פְּרֶעמְדֶע מְלוּכוֹת , אוּנ בַּייא זִיךְ אִין לַאנְד נָאךְ
פְּרִיהֶער וִויא אוּם אוּנְד אוּם .

מִיט דֶעם שְׁבַח קֶען מֶען רִימֶען אוּנְזֶער
מֶעכְטִיגֶע אוּנ קְרֶעפְטִיגֶע רֶעגִירוּנְג דָאס זִיא הָאט
וִוירְקְלִיךְ מְקַיֵּים גִיוֶוען דֶעם פָּסוּק הִשְׁקוֹשְׁשׁוּ וְקוֹשׁוּ
פְּרִיהֶער פֶּער פּוּץ זִיךְ , דָאס הֵייסְט , אוּנ נַאכְהֶער
וַוייז דֶעם צְוֵוייטֶען זַיינֶע פֶעלֶערִין אִין שְׁלֶעכְטֶע
אוֹיפִיחרוּנְגֶען . דִיזֶע גוּטֶע זִיטֶע הָאט עֶס אוּנְזֶער
פַאטֶערְלַאנְד בֶּענוּצְט , דָאס אִין יָאהר 1861 הָאט
אוּנְזֶער קֵייזֶער בֶּעפְרַייט אִיבֶּער צְוַואנְצִיג מִילְיָאן
בּוֹיעֶרִין וָואס וַוארֶען פַּאדַאנֶעס בַּייא דִיא
פַּאמְיֶעשְׁצִיקֶעס ; אוּנ אַלְס בַּייא אִיהם אִין לַאנְד
וַואר וִויא גֶעהֶעריג , דַאן הָאט עֶר נִיט גֶעקַארְקְט
מִיה צוּא בֶּעזָארְגֶען , דָאס נִיט עֶרְגֶער זָאל גֶעשֶׁעהן
אוֹיךְ אוּנְטֶער דִיא טִירְקֶען וָואס אוּנְטֶער זֵייעֶר שׁוּטְץ
גִיט אֵייניגֶע פֶערְשִׁידֶענֶע נַאצְיָאנֶען , עֶר הָאט נִיט
גֶעזַאלֶעוֶועט גוּט אוּנ בְּלוּט פּוּן זַיינֶע הֶערְצֶענְס
בֶּעלִיבְּטֶע אַרְמֵייֶען , נוּר אוֹיס צוּ וִוירְקֶען גוּטֶע
רֶעכְטֶען פִיר זֵייא . אוּנ דָאס אִיז דִיא וִוירְקְלִיכֶע
כָּבוֹד פַאר אַיין קִינִיג וֶועלְכֶער אִיז אַיין פָאטֶער

אִיבֿער הונְדֶערְטֶע מִילְיָאנֶען מֶענְטְשֶׁען;

אָבֿער גַאנְץ פֶערְקֶערְט וַואר דִיא זִיטֶע אִין דִיא אַלְטֶע צַייטֶען אִין אַזְיֶען, אַיין קִינִיג הָאט נוּר גֶעשְׁטָאלְצִירְט אוּנ הָאט זִיךְ אִיבֿער גֶענוּמֶען נוּר מִיט זַיינֶעם שְׁטְרֵיינְג בֶּעהֶערְשֶׁען, מִיט זַיינֶע טִירַאנִישֶׁע אוֹיפִיחרוּנְגֶען אוּנ שְׁטְרַייטֶען אוּנְטֶער נֶעמֶען מִיט שְׁטִילֶע רוּהִיגֶע רַייכֶען גָאר אָן דָאס מִינְדֶעשְׁטֶע פְּרִיצִינֶע; אַזוֹי וִויא מִיר גֶעפִינֶען אִין אוּנְזֶער הֵיילִיגֶען תנ״ך בֶּעשְׁרִיבֶּען, דָאס דֶער בּוּיאַן סנחריב הָאט זִיךְ בֶּערִימְט דֶער מִיט וָואס עֶר אִיז אִין מַאכְט צוּ צוּנִישְׁטָאזִין אַלֶע אִיבֶּערִיגֶע רַייכֶען וֶועלְכֶע עֶס הָאבֶּען רֶעגִירְט אִין זַיין צַייט *) אוּנ עֶר הָאט עֶס וִוירְקְלִיךְ גֶעטָאן; אוּנ וִויא אִידִין זֶענֶען פוּן אִימֶער גְרוֹיסֶע שְׁלִים-מַזֶל ס, הָאבֶּען זֵייא גְרַאדֶע גֶעהַאט אַיין רַייךְ אִין יֶענֶע צַייטֶען וֶועלְכֶע „רֶעכְט" הָאט גָאר קַיין רָאלֶע גֶעשְׁפִּילְט, אוּנ מֶען אִיז זֵייא בֶּעפַאלֶען אוּנ זִיא אַוֶועקְגֶערוֹיבְט פוּן זֵייא גָאר אָן רֶעכְט אוּנ אָן אֵיינֶע פְּרִיצִינֶע, נוּר וַוייל זִיא

האט

*) ישעיה י׳ י״ג י״ד.

הָאט זֵייא פֶערְשְׁמֶעקְט, דֶען צוּם אוּמְגְלִיק אִיז זִיא אַלֶעמֶען אַזוֹי שְׁטַארְק גִיפֶעלֶען, אַלְזָא וֶוען אֵיינֶע פוּן דִיא דַאמָאלְשְׁדִיגֶע רַייכֶען הָאט זִיךְ נוּר גֶעמַאכְט אֵיינֶע גִילֶעגֶענְהַייט, זֶענֶען זֵייא צוּא גֶעפַאלֶען צוּ אִיהר וִויא צוּ הָאנִיג; אוּנ אִיבֶּער אִיהר הָאבֶּען אִידִין שְׁטַארְק גֶעלִיטֶען; דֶען דָאס אִיז דָאךְ גַאנְץ נַאטִירְלִיךְ, דָאס אַיין קִינְד שְׁרֶעקְט מֶען מִיט דִיא זַאךְ פִיר וֶועלְכֶער עֶר שְׁרֶעקְט זִיךְ, דֶער פַאל אִיז גִישֶׁעהן דַאן אוֹיךְ מִיט אִידִין, זֵייא וַוארֶען בֶּעקַאנְט פַאר זֵייעֶר רֶעלִיגִיעֶזְנֶע, דָאס פַאר דִיא קְלֶענְשְׁטֶע מִצְוָה מֶעכְטִין זֵייא זִיךְ לָאזֶען שְׁנַיידֶען נָאז אוּנ אוֹיעֶרִין, אַלְזָא וֶוען אַיין רַייךְ הָאט נוּר אַרוֹיף גֶערִיטְן אוֹיף זֵייא אוּנְד אוּם צוּ דֶערְדְרִיקֶען זֵייא אִין גַאנְצֶען, הָאט זִיא זֵייא גֶעקִירְצְט מִיט רֶעלִיגִיעֶזְנֶא זַאכֶען, גֶענֵייט שַׁבָּת צוּא אַרְבֵּייטֶען, קִינְדֶער נִיט בֶּעשְׁנַיידִין, אוּנ דָאס גְלַייכֶען, וָוארוּם וָואס קֶען נָאךְ אַזוֹי אוּנְטֶערְדְרִיקֶען אַיין נַאצְיָאן, וִויא צוּא שְׁטִיקֶען אִיהר גַייסְט, דָאס זֵייא זָאלֶען זַיין פְּרָאטִיוו זִיךְ זֶעלְבְּסְט.

אִיבֶּערְהוֹיפְּט הָאבֶּען יוּדֶען גֶעלִיטֶען פוּן דִיא רֶעמֶער, דָאס זֵייעֶר זַיין נָע וְנָד. הָאבֶּען זֵייא דָאס

צוּ פֶערְדַאנְקֶען דִיא רֶעמֶער מֶער קֵיינֶעם; אוּנְד אַלֶעס פְּרָאבֶּע פוּן זֵייֶער בֶּעהַאנְדְלֶען אוּנְז, וֶועלִין מִיר פֶערְצֵיילֶען אֵיינֶע קוּרְצֶע — אָבֶּער דָאךְ אֵיינֶע וואוּנְדֶערְלִיכֶע עֶרְצֵיילוּנְג;

ב.

אִין דֶעם יָאהר 130 דָאס וַואר אוּנְגִיפֶער אַיין יָאהר נָאךְ דֶעם חוּרְבָּן בַּיִת שֵׁנִי, הָאט דַאן רֶעגִירְט אַנְדְרִיָאנוּס אִין רוֹם; אוּנ וִויא עֶר אִיז בֶּעקַאנְט אִין דֶער הִיסְטָארְיֶע פַאר נִיט קַיין גְרוֹיסֶען חָכָם, פַאר שְׁטֵייט זִיךְ פוּן זֶעלְבְּסְט דָאס מִסְתָּמָא הָאט עֶר בֶּעדַארְפְט רַייטֶען אוֹיף דִיא קְלַאטְשְׁקֶע *) אוּנְד דִיא עֶלֶענְדֶע גֶעמֵיינְדֶע יוּדֶען זַיינֶען דַאן פוּן עֶם זֵייֶער שְׁטְרֵיינְג אוּנ שְׂטְרָאגֶע בֶּעהֶערְשְׁט גֶעוָוארֶען; הָאט

ער

*) לססתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי, רבנין אמרו לפי שנדמו ישראל לסוסים נקבות. (מדרש חזית פרשה א׳).

עֶר אַלְזָא פֶערְבָּאטֶען דָאס זֵייא זָאלֶען זֵייעֶרֶע קִינְדֶער נִיט בֶּעשְׁנַיידֶען, דֶער בַּייא וַואר אוֹיף דָאס זֵייעֶר שְׁטְרֵיינְג אַכְטוּנְג גִיגֶעבֶּען פוּן דֶער רֶעגִירוּנְג, עֶס וַואר גֶעזֶעצְט אוּמִישְׁנֶע שְׁמַאטְרִיטְלֶען אִין יֶעדֶער שְׁטֶעטְל וואו נוּר אִידִין הָאבֶּען גֶעוָואהנְט, אוּנְד אוּם צוּא בֶּעזָארְגֶען דָאס דִיא שְׁמַאטְרִיטְלֶען זָאלֶען עֶרִינְסְט אוֹיף פַּאשֶׁען, וַוארֶען זֵייא גֶעצָאלְט הִיפְּשֶׁע גֶעהַאלְט אוֹיף דִיא אִידִישֶׁע קָאסְטֶען, אוּנְד עֶס אִיז גִיוֶוען וִויא גֶעזָאגְט „סְמִירְנָא!".

אוּנְטֶער אִידִין וַואר דַאן אִין יֶענֶע צַייט אַיין וִויכְטִיגֶער אוּנ הֵיילִיגֶער אַנְפִירְעֶר עֶר הָאט זִיךְ גִינֶענְט מִיט זַיין נָאמֶען „רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאֵל" אוּנ וַואר אוּנְטֶער אִידִין וִויא מֶען רוּפְט עֶס „נָשִׂיא", עֶר הָאט גֶעשְׁטַאמְט פוּן דִיא פַאמִילְיֶע „דָוִד הַמֶּלֶךְ".

דֶער נָשִׂיא פְלֶעגְט צוּ זַיין בֶּעשְׁטִימְט פוּן דֶער רֶעגִירוּנְג, אוּנ אַזוֹי אוֹיךְ וַוארֶען זֵייא זֵייעֶר גֶעאַכְט בַּייא דֶער רֶעגִירוּנְג, דָאס מֶען פְלֶעגְט מִיט זֵייא עֵצוֹת הַאלְטֶען וֶועגֶען וִויכְטִיגֶע פָּאלִיטִישֶׁע זַאכֶען, זֶעלְבְּסְט דִיא קֶעניגֶען פְלֶעגֶען זֵייא פֶערְבְּרוֹיכֶען צוּם גִיזֶעלְשַׁאפְט, אוּנְטֶער הַאלְטֶען זִיךְ מִיט זֵייא. וֶוען דֶער קִינִיג פְלֶעגְט פוּן אִיהם פְרֶעגֶען אֵיינֶע

רַאטְה, אונְד דֶער נָשִׂיא פְלֶעגְט נִיט וֶועלֶען דָאס
אֵיין אַנְדֶערֶער אוֹיסֶער דֶער קִינִיג זָאל נִיט וִויסֶען
וָואס זַיין מֵיינוּנְג אִיז וֶועגֶען דִיא אִין פְרַאגֶע, פְלֶעגְט
עֶר צוּא עֶנְטְפֶערֶען דֶעם קִינִיג גָאר אָן וֶוערְטֶער,
נוּר עֶר פְלֶעגְט אִיהם דֶער לַאנְגֶען אֵיינֶע רָאזֶע, וָואס
דוּרְךְ אִיהר הָאט דֶער קִינִיג גוּט פֶערְשְׁטַאנֶען זַיין
מֵיינוּנְג וֶועגֶען דֶעם, *) דִיזֶעס הָאט מֶען גֶערוּפֶען
„בְּלוּמֶען שְׁפְּרַאךְ" דֶען דִיא נְשִׂיאִים פְלֶעגֶען צוּא זַיין
פָאלְקָאם אִין אַלֶע חָכְמוֹת.

וִויא דִיא לֶעזֶערִין אִיזְט שׁוֹין בֶּעקַאנְט, דָאס
דֶער נָשִׂיא וַואר הֶעכְסְט בֶּעפְרַיינְדֶעט מִיט דֶעם
קִייזֶער פוּן זַיין צַייט וֶועלְכֶער עֶר הָאט זֵייא גֶעשִׁיצְט,
קֶען זִיא מִיט שְׁפִּירֶען דִיא לַאגֶע אוּנ דִיא מוּטְה
פוּן אוּנְזֶער הֵיילִיגֶען רַבָּן שִׁמְעוֹן, אַלְס זַיין פְרוֹי
הָאט אִיהם גֶעבָּארֶען אַיין זוּן, גְרַאדֶע אִין דִיא
צַייט וֶוען דֶער אוּקַאז פוּן קֵייזֶער וַואר נָאךְ גַאנְץ
שְׁטְרָאגֶע, וֶועגֶען דִיא יוּדֶען דָאס זֵייא זָאלֶען
וִייעֶרֶע קִינְדֶער נִיט בֶּעשְׁנַיידֶען. אוּנְד וֶוען עֶר
וועט

*) עבודת ככבים ד' י'.

פערבאטענער ברית

וועט דער ווידער זיין דעם רצון פון קעניג, וועט דאך זיין זיינער פערבְּרעכין אום פערצייליך, אונ גענִיסין דער פון וועלען דיא גאנצע אידישע געמיינדע; אונד בייא אלעם דעם איז דאס קינד גיווען בייא איהם אונ דאס גלייכען בייא דיא מוטער איין גוטער גאסט, דיא הערצין וואר זייא פאל פרייד אונ האפענונג, דען זיין ליכטיגעס געזיכט אונ נאך אזעלכע בעווייזונגען האט זייא גיגעבין גוטע האפענונג אויף שפעטער, אזוי וויא איין קול פון הימל וואלט זייא הילכען אין דיא אויערין, דאס דיזער קינד וועט זיין צו גרויסע נוצען פיר זיין פאלג, וויא עס איז אזוי ווירקליך געשעהן, דען דיזער קינד איזט דיזער וועלכער איז אויסגעצייכענט מיט זיין נאמען ,ר' יהודה הנשיא' דען ער האט בעטרעטין דיא שטעל פון דעם ר' שמעון זיין פאטער נאך זיינעם שטארבען, אונ ער האט דאס געמאכט אויף איין לאד דיא זעקס סדרים משניות.

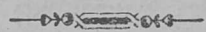

פערבאטענער ברית געוואהגליך

ג.

גֶעוֶואהנְלִיךְ אַז בַּייא רַבָּן שִׁמְעוֹן הַנָשִׂיא אִיז
גֶעבָּארֶען אַיין זוּן, הָאט זִיךְ מִסְתָּמָא גֶעלָאזְט הֶערֶען
אוּנְטֶער אִידִין מַיילִין וַוייט; יֶעדֶער אֵיינְצִיגֶער
וָואס וַואר אִין צְוֵוייפֶעל וִויא עֶר זָאל זִיךְ נוֹהֵג זַיין מִיט
דָאס מַהלִ'ן דִיא קִינְדֶער, אִיזְט אִיהם יֶעצְט מִיט
דֶעם נַייא גֶעבָּארֶענֶעם גַאסְט, אַרָאפּ אַזוֹי וִויא
אַמַאסֶע פוּן קָאפּ, דֶען זֵייא הָאבֶּען בַּייא זִיךְ
בֶּעשְׁטִימְט נָאךְ צוּא טָאן דֶעם נָשִׂיא, וָואס עֶר
וַואר דִיא אוֹיגֶען פוּן דִיא גַאנְצֶע אִידִישֶׁע גֶעמֵיינְדֶע.

רַבָּן שִׁמְעוֹן וָואס הָאט גוּט פֶערְשְׁטַאגֶען דָאס
בַּייא אִיהם הַאלְט עֶס, אוּנְד וֶוען עֶר זָאל זַיין
נַאכְלֶעסִיג נוּר אִין דִיזֶען מָאל, קֶען מֶען שׁוֹין נֶעמֶען
אָבְּשֵׁייד פוּן דִיא מִצְוָה אוֹיף אִימֶער אוּנ אֵייבִּיג;
הָאט עֶר גָאר נִיט גֶעצְוֵוייפֶעלְט מִער וֶועגֶען דָאס
בֶּעשְׁנַיידוּנְג דָאס קִינְד, עֶס אִיז בַּייא אִיהם גֶעוֶוען
נָאךְ מֶעהר אַלְס גֶעוִוים נִיט אַיין צוּ לָאזֶען דִיא
מִצְוָה; נָאךְ מֶעהר, עֶר הָאט נָאךְ בַּייא זִיךְ
גֶעשְׁפִּירְט דָאס עֶר טָאר עֶס נִיט מַאכֶען בְּסוֹד, נוּר
גְרַאדֶע אָפֶענְטְלִיךְ, כְּדֵי דָאס אַלֶע אִידִין זָאלֶען
וִויסֶען עֶס נָאךְ צוּ טָאן, אוּנ עֶס אִיז וִוירְקְלִיךְ אַזוֹי
גֶעשֶׁעהן;

פִּינְף טֶעג נָאךְ דָאס קִינְדְס גֶעבָּאהרֶע הָאט ר׳
שמעון גֶעמַאכְט דִיא זַאכֶע גַאנְץ קְלִינְגֶענְד, עֶר הָאט
גִיגֶעבֶּען אַיין בֶּעפֶעל דָאס דִיא גַאנְצֶע אִידִישֶׁע גֶעמֵיינְדֶע
פוּן שְׁטָאט זָאלֶען צוּא זַאמֶען קוּמֶען אִין שׁוּל; אוּנְד
בַּאלְד דַארוֹיף זַיינֶען דִיא גַאנְצֶע שְׁטָאט צוּא זַאמֶען
גֶעקוּמֶען אִין שׁוּל גַאנְץ גַייא גֶערִיג אוּם צוּ גֶעהָארְכֶען
זַייעֶר בֶּעלִיבְּטֶען נָשִׂיא; אוּנְד רַבֶּן שמעון הָאט
גֶעהַאלְטִין אֵיינֶע דִיכְטִיגֶע אוּנ הֶעכְסְט רִיהרֶענְדֶע רֶעדֶע
פַאר זַייא, עֶר הָאט זַייא פָאר גֶעשְׁטֶעלְט אַלֶע בְּלוּטִיגֶע
צַייטֶען וֶועלְכֶע אִידֶען הָאבֶּען אַרִיבֶּער גֶעטְרָאגֶען צוּא
לִיבּ דִיא רֶעלִיגִיעֶזְנֶע זַאכֶען. אוֹיךְ הָאט עֶר זַייא
פָאר גֶעשְׁטֶעלְט דִיא אִידִישֶׁע וִויכְטִיגֶע פֶּערְזָאנֶען
וֶועלְכֶע עֶס הָאבֶּען עֶס גֶעלִיטֶען; אוּנ עֶס וַואר אוּנְטֶער
דֶעם עוֹלָם דֶער בַּייא שְׁוֶוער גֶעזִיפְצֶעט אוּנ טְרֶערִין
פֶּערְגָאסִין; אַס עֶנְדֶע הָאט עֶר זַייא פֶּעשְׁטְרֶעגֶעט אִין
זַיין נָאמֶען, דָאס בַּייא אַלֶעם דֶעם זָאלֶען זַייא זִיךְ נִיט
אַדְוַואגֶען אָפּ צוּא וַוייכֶען פוּן צוּא פֶערְהֵייראטְהֶען זִיךְ,
אוּם נִיט צוּא פֶערְזִינְדִינֶען אַנְטְגֶעגֶען דֶעם נַאטוּר
זֶעלְבְּסְט, אוּנְד אַנְטְגֶעגֶען גָאט וָואס הָאט גִיגֶעבֶּען
אַיין וָוארְט, דָאס דִיא קִינְדֶער אַבְרָהָמְ׳ס וֶועלֶען זַיין
דוֹיעֶר לַאנְג גְלַייךְ מִיט דִיא הִימֶעל אוּנְד עֶרְד; אוּנ
וֶועגֶען דִיא רֶעלִיגְיֶעזְנֶא זַאכֶען זָאלֶען זַייא זִיךְ נִיט
בֶּעזָארְגֶען, דֶען דָאס אִיז דָאךְ נִיט אַבְּהֵיינְגְלִיךְ אָן דֶער

נַאטוּר, דָאס אִיז נוּר אֵיינֶע בְּלוֹיזֶע צוּפַאל פוּן גָאטֶעס וִוילֶען, אַלְזָא לָאז עֶר זֶעלְבְּסְט רַאזְפְּרַאזַייעֶן מִיט זַיין הַשְׁגָחֶה דָאס מִיר זָאלֶען עֶס קֶענֶען אוֹיס הַאלְטֶען, נוּר וֶוען עֶס זָאל גֶאר נִיט פָּארְשְׁטֵיין צוּא לַיידֶען בַּייא דֶעם אוֹיס הַאלְטֶען דִיא רֶעלִיגְיָאן, פַאר וָואס וָואלְט מֶען גָאר הָאפֶען דָאס מֶען וֶועט אַיין מָאל בֶּעלוֹינְט וֶוערִין, אַלְזָא מוּז מֶען פוּן אִיהרֶענְט וֶועגֶען יַא לַיידֶען פִיל עֶס אִיז מֶעגְלִיךְ, אוּנ מֶען מוּז זִיךְ הַאלְטֶען אָן אִיהר פֶעסְט ; —.

דִיזֶע רֶעדֶע זַיינֶע הָאט פִיל גֶעוִוירְקְט אוֹיף דִיא צוּבְּרָאכֶענֶע הֶערְצֶער, אוּנ זַיינֶען זִיךְ פַאר אֵיינַאנְדֶער גִינַאנְגֶען יֶעדֶער בַּאזוּנְדֶער צוּא הוֹיז מִיט פֶערְוֵויינְטֶע אוֹיגֶען אוּנ בֶּעטְרִיבְּטֶעס הֶערְצֶען.

זֵייא הָאבֶּען פֶערְצֵיילְט זֵייעֶרֶע פְרוֹיעֶן בַּייא זֵייעֶר קוּמֶען פוּן דִיא רֶעדֶע צוּא הוֹיז דִיזֶע בְּלוּטִיג שְׁטוּקֶע וֶועלְכֶע דֶער נָשִׂיא נֶעמְט זִיךְ אוּנְטֶער צוּא טָאן גֶעגֶען דֶעם שְׁטְרֵיינְגֶען אוּקַאז, אוּנ גָאט וֵויים, הָאבֶּען זֵייא צְוִוישִׁין אֵיינַאנְד גֶעזָאגְט, דָאס וֶועט גֶעוִויס טְרוּקֶען נִיט אַוֶועק, דִיזֶעס וֶועט קָאסְטֶען גֶענוּג אִידִישֶׁע בְּלוּט ; עֶס וַואר דֶער בַּייא גֶעזָארְגְט אוּנ גֶעהָאפְט צוּא זַאמֶען.

ד.

עֶס אִיז נִיט דָא טְרַייא אוּנ פִּינְקְטְלִיךְ אִין דֶער אַרְבַּייט אַלְס דִיא נַאטוּר אִיז פִּינְקְטְלִיךְ אִין אִיר זַאךְ; זִיא פֶערְזַאמְט נִיט אוּנ פֶערְגֶעסְט נִיט וָואס נוּר אָן אִיר גֶעהֶערְט צוּ טָאן, דִיא נַאטוּר אִיזְט וִויא דִיא חֲכָמִים רוּפֶען אִיהר אָן מִיט דֶעם נָאמֶען „שַׂר הָעוֹלָם", זִיא אִיז עֶלְטֶער פוּן אַלֶעם אוּנ שְׁטַארְקֶער פוּן אַלֶעם, זִיא לָאזְט זִיךְ נִיט אוּנְטֶער קוֹיפֶען מִיט שׁוֹחַד, אוּנ שַׁאנֶעוֶועט קֵיינֶעם, אוּנ קֵיינֶעם גֶעהָארְכְזַאם, אוֹיסֶער וֶוען דֶער שֶׁעפֶער זֶעלְבְּסְט מַאכְט אִיהר אַפַּאנָאק דַאן אִיז זִיא פַּאקָארְנֶא, מֶער וִויא עֶר אַלֵיין אִיז נִיט דֶער בַּעַל הַבַּיִת אוֹיף אִיהר צוּא בֶּעהֶערְשֶׁען, נוּר עֶר אַלֵיין הָאט גִיקֶענְט מִיט זַיינֶעם וִוילֶען מַאכֶען פוּן צְוַוייא טֶעג נוּר אֵיינֶעם *).

אך

*) יהושע י׳ י״ב י״ג.

אַז׳ וויא גֶעֶרֶען זַייגֶען דָאס גַיוֶוען דַאן דִי אִידִישֶׁע
גֶעמֵיינֶדע, דָאס עֶס זָאל זַיךְ אִיבֶּער הַיפֶּען דָער טָאג
אִין וָועלְכֶען עֶס דַארְף דָער בְּרִית זַיין בַּייא דֶעם נָשִׁיא׳ס
קִינְד, דָאס מֶען זָאל נָאר נִיט שְׁפִּירֶען וויא עֶר וֶועט
פֶּערְשְׁוואוּנְדִין וָועֶרֶען אִין דֶעם פֶּערגֶעסֶענהַייט פוּן דָאס
פַֿארַנאַנְגֶענהַייט; נוּר דָאס גַייט נִיט, דָאס וָועט מֶען
בַּייא דָער נַאטוּר נִימַאכְט פּוֹיעְרִין, דָען דִי צַייט שְׁטֶעלְט
אִיהֶרֶע אַדֶעלֶע טְרִיט נַאנְץ רֶעגֶיל מֶעסִיג, נִיט לַאכ-
לֶעסִיג אוּן אוֹיךְ נִיט גִיהַיילְט, וויא אַיינֶע הִיפְּשֶׁע
טַעֶנְצֶערִין, זִיא פֶּערַזַאמְט זַיךְ נִיט לַיינֶגער אוֹיף אַיין
שְׁטַאנְד צוּא לִיב דִיא וָועלְכֶע עֶס גֶענִיסֶען פִּיהל פֶּער-
גֶענֶען אוּנְטֶער אִיהר צַייט, אוֹיךְ בֶּעהַיילְט זִיא זַיךְ נִיט
גִיכֶער פֶּערְשְׁוואוּנְדֶען צוּא וָועֶרֶען צוּא לִיב דִי וָועלְכֶע
עֶס רַיידֶען פַֿיל אוּנְטֶער אִירֶען זַיין; אוּן עֶס אִיז אַלֶע
דָער טָאג פוּן דֶעם בְּרִית אוֹיךְ אוֹיסְגֶענֶענְט אִין דִיא
זֶעלְבֶּע רֶעגִילְמֶעסִיגקַייט וויא אַלֶע טָאג, זִיא הָאט נִיט
גֶעקוּקְט וָואס זִיא הָאט מִיט גֶעבְּרַאכְט שְׁקֵרוּךְ אוּן זָארְג
פִּיר אַיינֶע גַאנְצֶע גֶעמֵיינְדֶע.

אוּנְד רַבָּן שִׁמְעוֹן אַלַיין, וָועֶן אֲפִילוּ עֶר וָואר
פֶּעסְט אִין זַיין מֵינוּנְג, דָאס אִין דִיא וָועג פוּן זַיין

דְבַר מִצְוָה גִישֶׁעהנְט נִימַאלְס קַיין אוּמְגְלִיק *) דָאךְ הָאט עֶר מִיט אַיין קְלַאפֶּענְדֶען הֶערְצֶען פֶערְפֶערְטִיגְט דִיא גַאנְצֶע צִירַאמָאנְיָא וָואס מֶען בְּרוֹיךְ עֶס צוּ הָאבֶּען צוּא דֶעם בְּרִית , אוּנ עֶס אִיז אִים נִיט צוּ פֶערְדֵיינְקֶען , וָוארוּם עֶס אִיז אִים דָאךְ פָארְגֶעשְׁטַאנֶען דֶער בַּייא זֶעלְבְּסְט דֶעם לֶעבֶּען צוּא פֶערְלִירִין , בַּייא אַלֶעם דֶעם הָאט עֶר פָארְט אוֹיף זִיךְ בֶּעהֶערְשְׁט נִיט צוּא זַיין בֶּעזָארְגְט , אוּנ הָאט זִיךְ גֶעמַאכְט מוּטְהִיג פַאר דִיא גֶעסְט , דַאמִיט דֶער קִידוּשׁ הַשֵּׁם זָאל זַיין גְרֶעסֶער , אוּנ הָאט מִיט עֶרֶענְסְט פַאר אַיין עֵדָה אִידִין גֶעמַאהְלְט זַיין קִינְד .

דִיזֶע שְׁטוּקֶע זַיינֶע וַואר פֶערְגֶעוִוים פִיהל מֶעהר גֶעשֶׁעצְט בַּייא גָאט אַלְס אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאט בַּייא זִיךְ בֶּעשְׁלָאסִין צוּא שֶׁעכְטִין זַיין אֵיינְצִיגֶען זוּהְן יִצְחָק , דֶען אִיהם הָאט דָאךְ קֵיינֶער צוּא רִיק גֶעהַאלְטֶען . אָבֶּער דֶער נָשִׂיא הָאט זִיךְ דָאךְ פָארְגֶעשְׁטֶעלְט אנדריאנוּסעס שְׁוֶוערְד פֶאכְט אִיהם אִיבֶּער דָאס גֶעזִיכְט , אוּנ בַּייא אַלֶעם דֶעם הָאט עֶר עֶס נִיט אַיין גֶעלָאזֶען , עֶר הָאט

אפ

*) שלוחי מצוה אינן ניזוקין (פסחים ח׳) :

(פערבאטענער ברית

אָפּ גֶעטָאן וָואס אָן אִיהם גֶעהֶערְט , אוּנְד אִיז גֶעוֶוען פַאַרְטִיג הַיינְט מָארְגֶען אוֹיף גֶערוּפֶען צוּא וֶוערֶען פוּן דֶער רֶעגִירוּנְג אוּם טְרַאקְטִירְט צוּא וֶוערֶען .

ה.

דֶער שְׁמַאטְרִיטִל וֶועלְכֶער אִיז גֶעזֶעצְט גִיוֶוען פוּן דֶער רֶעגִירוּנְג אוּם אַכְטוּנְג צוּא גֶעבִּין דָאס דֶער בַּאפֶעל וֶועגִין דִיא אִידִישֶׁע קִינְדֶער זָאל וֶוערִין אִיסְפָּאלְנַייעֶט , עֶר הָאט גִיטָאן וָואס אִיהם גִיהֶערְט , עֶר הָאט גִילָאזְט רוּפֶען דֶעם רֶבִּי שׁמעון צוּא זִיךְ אוּם פָאר צוּא הַאלְטֶען אִיהם וֶועגֶען זַיינֶעם פֶערְבֶּרֶעכֶען דִיזֶען וָואס דָאס וַואר גֶעגֶען דֶעם וִוילֶען פוּן דֶער רֶעגִירוּנְג .

רֶבִּי שׁמעון אִיז גַאנְץ וֵוייניג אִיבֶּער רַאשְׁט גֶעוָוארֶען פוּן דִיזֶען אוֹיפְרוּפוּנְג , דֶען עֶר הָאט שׁוֹין פְּרִיהֶער גַאנְץ גוּט גֶעוואוּסְט דָאס עֶס וֶועט אַזוֹא גֶעשֶׁעהֶען , עֶר הָאט זִיךְ גָאר נִיט גֶעלָאזְט בֶּעטֶען אוּנ

איז גְלַייךְ אַרַיין צוּם שְׁמַאטְרִיטְל גַאנְץ מוּטְהִיג אוּנ גָאר אָן אַיין אַרָאפּ פַאל, וָוארוּם אֵיינֶענְטְלִיךְ וַואר דֶער צִין „נָשִׂיא" פִיל חֶעכֶער אַלְס שְׁמַאטְרִיטְל.

דֶער שְׁמאטריטל הָאט זִיךְ פַאר אִיהם פֶערְנֵייגְט מִיט עֶהְרֶע פּוּרְכְט בַּייא זַיינֶעם אַרַיין קוּמֶען אוּנ הָאט אִיהם גֶעלָאזְט זִיצִין, אוּנ אֵיידֶער דֶער שְׁמאטריטל הָאט גֶעפּוּנֶען דִיא גֶעדַאנְקֶען זַיינֶע אוֹיף אַלַאד וִויא אִים פָאר צוּא הַאלְטֶען עֶפֶּעס מִיט אֵיינֶעם אֵיידֶעלֶען אוֹיס דְרִיק, הָאט רֶבִי שְׁמעון פּוּן זִיךְ זֶעלְבְּסְט גֶעמַאכְט אַיין גֶעשְׁפְּרֶעךְ וֶועגֶען דֶעם.

„נוּא וִויא רַאטְהֶען זֵייא מִיר לִיבֶּער הֶערְר רַאבִּינֶער?" הָאט גֶעפְרֶעגְט דֶער שְׁמאטריטל דֶעם נָשִׂיא הַאלְבּ שֶׁעמֶענְדִיג זִיךְ אוּם אִיהם אִין גֶעזִיכְט אַרַיין צוּא קוּקִין וִויא רַאטְהֶען זֵייא מִיר? וִויא זָאל אִיךְ זֵייא אִין דִיזֶען גֶעגֶען שְׁטַאנְד בֶּעהַאנְדְלִין? זֵייעֶר עֶהְרֶע אִיז בַּייא מִיר זֵייעֶר טַייעֶר, נוּר אִין גַאנְצִין פֶערְשְׁוַוייגֶען טָאר אִיךְ דָאךְ דָאס אוֹיךְ נִיט, דֶען אִיךְ בִּין דָאךְ וֶועגִין דָאס אוּמִיסְנֶא גִיזֶעצְט" —.

(פערבאטענער כרית) מאכט

„מַאכְט וִויא אִיהר פֶּערְשְׁטֵייט ;" הָאט עֶר אִיהם גִיעֶנְטְפֶערְט קַאלְט בְּלִיהטִיג אוּנ גַאנְץ רוּהִיג , אוּנְד זָאגְט צוּא אִיהם „אִיךְ הָאבּ גֶעוִויס דֶער מִיט נִיט גִימֵיינְט צוּא זַיין פְּרָאטִיוו דֶעם וִוילֶען פוּן דֶער רֶעגִירוּנְג אִיךְ הָאבּ עֶס גִיטָאן נוּר גָאטֶעס פֶערְבָּאט צוּ עֶרְפִילֶען אוּנ מֶער נִיט" .

„אַלְזָא אִיז מַיין עֵצָה דֶער בַּייא" הָאט גִיעֶנְטְפֶערְט דֶער שׁמאטריטל הַאלְבּ פֶערְטְרַאכְט מִיט אֵיינֶע נִידֶערִיגֶע שְׁטִימֶע „מַיין עֵצָה אִיז דָאס מִיר זָאלִין גְלַייךְ מַאכֶען אֵיינֶע רַייזֶע נָאךְ רוֹם , נֶעמֶען זֵייא מִיט זִיךְ דִיא פְּרוֹיא אוּנ דָאס קִינְד , אוּנ וִויא מֶען וֶועט דָאס אוּרְטְהֵיילִין אִין גַאסוּדַארְשְׁטְוֶועגֶעם סַאוֶועט אַזוֹא וֶועט עֶס פֶערְבְּלַייבֶּען , פוּן מַיינֶער זַייטֶע וַואר אִיךְ הֶעכְסְט צוּא פְּרִידֶען וֶוען מֶען וֶועט זֵייא גָאר פֶערְצַייהֶען" .

דֶער נָשִׂיא הָאט זַיינֶע אֵייגֶענֶע מֵיינוּנְגֶען דֶער-בַּייא גָאר נִיט אָנְגִיוֶוענְדֶעט , עֶר הָאט נוּר אַיינְגִישְׁטִימְט

דָאס עֶס זָאל אַזוֹא וִוירְקְלִיךְ גִישֶׁעהֶען אוּנ הָאבִּין אַלְזָא זִיךְ פֶערְפֶערְטִיגְט צוּא דֶער רַייזֶע, אוּנ צוּא קוּמֶען קַיין רוֹם גֶעריכְטֶעט צוּא וֶוערִין.

מֶען קֶען פֶערְשְׁטֵיין וִויא עֶס אִיז גִיוֶוען צוּם מוּטְה דִיא שְׁטָאט בַּייא דֶעם נשיא׳ם אָפּ פָארִין נָאךְ רוֹם וֶוענֶען אַזַא נִיט נֶעשְׁמַאקֶען גֶעגֶען שְׁטַאנְד, דֶער בַּייא וַואר זַיין פְרוֹיא אוֹיךְ נָאךְ גַאנְץ שְׁוַואךְ דֶען זִיא אִיזְט נָאךְ גָאר אֵיינֶע קִינְפֶּעטָארִין, אוּנ דָאס קִינְד זֶעלְבְּסְט אוֹיךְ קַאם וָואס עֶר הָאט גִילֶעבְּט אָקָארְסְט נָאךְ דֶעם בְּרִית, עֶס וַואר נָאךְ פַאר זֵייא גָאר אַיין גִיפַאהְר אוּנְטֶער צוּא גֶעמֶען זִיךְ מִיט אַזַא רַייזֶע, אוּנ אִיבֶּער הוֹיפְּט וַואר מֶען בֶּעזָארְגְט דָאס גָאט וֵוייס וָואס קֶען מִיט זֵייא פַּאסִירִין דָארְטִין. דִיא גַאנְצֶע אִידִישֶׁע גִימֵיינְדֶע הָאבִּין זֵייא בֶּעגְלֵיטֶעט, הִיפְּשֶׁע הָאבִּין זֵייא בֶּעגְלֵייטֶעט הִינְטֶער דֶעם שְׁטָאט, אוּנ בַּייא דֶעם זֶעגֶענֶען זִיךְ מִיט דֶעם נָשִׂיא וַואר פִיל טְרֶערִין פֶערְ-גָאסִין אוּנ פִיל גֶעחְלִיפֶּעט.

דֶער נָשִׂיא הָאט זֵייא פֶערְבֶּעטִין דָאס מֶען זָאל

אִין שְׁטָאט פַאסְטִין אוּנ גָאט בֶּעטִין דָאס עֶס זָאל
גִישֶׁעחְן נִיסִיס עֶר זָאל בֶּעהַאנְדִילְט וֶוערִין מִיט חֶסֶד ;
אוּנְד אַלְס דִיא קַארֶעטֶע הָאט זִיךְ אָן גִיהֵייבֶּען צוּא
רִירִין פוּן אָרְט אוּנ זָא גְלַייךְ צוּ פָארֶען , וַואר גִיהֶערְט
אֵיינֶע רוֹישֶׁענְדֶע שְׁטִימֶע פוּן גַאנְצִין עוֹלָם , „הָאט אֵיינֶע
גְלִיקְלִיכֶע רַייזֶע , אוּנ קוּמְט צוּא הוֹיז מִיט גְלִיק!"
אַזוֹא וַואר זֵייא גוּטֶע גֶעוואוּנְשֶׁן מִיט טוֹיזֶענְדֶע בְּרָכוֹת
בִּיז דִיא קַארֶעטֶע פוּן דֶעם נָשִׂיא אִיז פַארְשְׁוואוּנְדִין
גִיוָוארֶען פוּן זֵייעֶרֶע אוֹיגִין , הָאבִּין זֵייא זִיךְ אוּם
גִיקֶערְט אִין שְׁטָאט מִיט בֶּעטְרִיבְּטֶע הֶערְצֶער .

(פערבאטענער ברית)

ו.

דֶער גָשִׂיא מִיט זַיין פְּרוֹיא . בַּייא זֵייעֶר קוּמֶען
אִין רוֹם זַיינֶען זֵייא פֶערְפָארֶען אִין אֵיינֶעם הָאטֶעל ,
אוּנ זֵייא וַוארֶען פַארְטִיג צוּא שְׁטֵיין פַאר דֶעם
קֵייזֶערְס פַארְלַאמֶעגְט .

דִיא פְּרוֹיא בַּייא אִיחר קוּמֶען אִין וָועג אוּנ דֶעם
קִינְד פֶערְשְׁלֶעפֶערֶענְדִיג הָאט זִיא זִיךְ פֶערְטִיפְט בַּייא
זַיין וִויגֶעלֶע אִין דִיא גֶעדַאנְקֶען גָאט פוּן זִיבֶּעטֶען
הִימִיל זָאל צוּא זָעהֶען אוּנְזֶער עֶלֶענְד אוּנ דֶעם
עֶלֶענְד פוּן כְּלַל יִשְׂרָאֵל ! מִיר זַיינֶען בַּייא דֶעם מָאל
פֶערְלָארֶען נַאנְץ פֶערְלָארֶען ! . . . נַיין ! מֶען מוּז הָאפֶען
צוּא זַיין לִיבֶּען גָאמֶען . . . עֶר קֶען בֶּעוַוייזֶען
וואוּנְדֶער . . . נוּר פוּן וָואס פַאר אַיין צוּ פַאלְל קֶען
רָא אוּנְז גִישֶׁעהֶען נִיסִים ? . . . מֶען מוּז זָעהֶען אַלֵיין
שׁוֹין צוּ זוּכֶען מִיטְלֶען . צוּ זוּכֶען גוּטֶע אוּרְזַאכֶען ,
וָוארוּם וָוען אֲפִילוּ מִיר זַיינֶען שׁוֹין וָוערְט דָאס עֶס

זָאל אוּנְז בֶּעגֶעגֶענֶען אַיין גְלִיק אוּנ טְרֶעפֶען אַיין נֶס . דָאךְ מוּז אָבֶּער דֶער בַּייא עֶטְוָואס גֶעטָאן וֶוערֶען דוּרְךְ דֶעם מֶענְטְשֶׁען שְׁטַארַיינֶע אוֹיךְ . אוּנ גָאט דַארְף זַיין צוּא הִילְפֶע , דֶען עֶס אִיז מִיט גָאטֶעס וִוילִין אַיין גֶעשְׁטִימְט זִינְד עֶר הָאט בַּאשַׁאפֶען דִיא וֶועלְט , דָאס אֲפִילוּ אַיין נֶס מוּז דִיא נַאטוּר חָאצְבֶּע צוּא לֵייגֶען אַיין הַאנְד , דַאמִיט זִיא זָאל זִיךְ נִיט הָאבֶּען אוֹיף אִיהם צוּ בֶּעקְלָאגֶען דָאס עֶר קִירְצְט אִיהר פוּן אִיהֶרֶע אַרְבַּייט צוּ וֶועלְכֶע זִיא אִיז בֶּעשְׁטִימְט בַּייא זַיינֶעם בַּאשַׁאפֶען אִיהר , וֶוען עֶר טוּט פְּרָאטִיוו אִיהר (דָאס הֵייסְט לְמַעֲלָה מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע) ; אַלְזָא בֶּענוּצְט אִיהר גָאט אוֹיךְ זֶעלְבְּסְט צוּא אַיין נֶס דָאס דֶער נֶס זָאל נִישֶׁעהֶען הַאלְבּ נַאטִירְלִיךְ" . . .

אִין אַזֶעלְכֶע גֶעדַאנְקֶען אִיז דָא גִיזֶעסִין דֶעם נָשִׂיא'ס פְּרוֹיא ; פְּלוּצְלוּנְג הָאט זִיא זִיךְ עֶרְוַואכְט פוּן אִיהֶרֶען דֵיינְקֶען אוּנ הָאט גִירֶעט צוּ זִיךְ פֶערְצְוֵוייפֶעלְט „יַא ! אִיךְ גֵייא זוּכֶען הִילְף נוּר גָאט זָאל מִיט מִיר זַיין" ! בַּייא דִיזֶע רֵייד הָאט זִיא זִיךְ עֶטְוָואס צוּא גֶעפּוּצְט זִיא הָאט זִיךְ רַייכְלִיךְ אָן גֶעקְלֵיידֶעט , אוּנ אִיז זִיךְ אַוֶועק גְלַייךְ אִין דְוָוארֶעץ גָאר אֲפִילוּ אָן דֶעם

וִויסִין פון רַבִּי שִׁמְעוֹן אִיהר מַאן , אוּנ הָאט זִיךְ
גֶעלָאזְט מֶעלְדֶען צוּ דֶער קֶענִיגִין — .

דִיא קֶענִיגִין הָאט אִיהר מִיט פְרֵיידֶען זֵייעֶר
הֶעפְלִיךְ אוֹיף גֶענוּמֶען — דֶען זֵייא וַוארֶען בֶּעפְרַיינְדֶעט
פוּן לַאנְגֶע דַאטֶען — זִיא הָאט גֶערֶעט צוּ אִיהר זֵייעֶר
פְרַיינְדְלִיךְ אוּנ לִיבְּלִיךְ , דָאךְ הָאט עֶס אָבֶּער דִיזֶער
בֶּעטְרִיבְּטֶע גַאסְט קֵיינֶע מוּטְה גֶעמַאכְט אוּנ אִיז
גֶעשְׁטַאנֶען וִויא אֵיינֶע פַאר שֶׁעמְטֶע .

„וָואס זַיינֶען זֵייא מַיין טַייעֶרְסְטֶע אַזוֹי בֶּעזָארְגְט
אוּנ זֶעהֶען אַזוֹי שְׁלֶעכְט אוֹיס ?" הָאט אִיהר דִיא קֶענִיגֶען
גֶעפְרֶעגְט אוּנ זָאגְט צוּ אִיהר „אִיךְ זֶעה אַיין דָאס זֵייעֶר
קוּמֶען אִיזְט נִיט פוּן פֶערְגֶעניגֶען אוּנ רָאשְׁקָאשׁ , זַאגֶען
זֵייא מִיר שׁוֹין דִיא אוּרְזַאךְ פוּן זֵייעֶר קוּמֶען אִין קְרוֹין
שְׁטָאט ? , נָאר צוּם עֶרְשְׁטִין פֶערְלַאנְג אִיךְ דָאס זֵייא
זָאלֶען מִיר טָאן דִיא גֶעפֶעלִיגְקַייט אוּנ מַאכֶען זִיךְ
מוּטְהִיג דֶען אִיךְ קֶען זֵייא נִיט צוּ זֶעהֶען אַלְס
פֶערְקִימֶערְטֶע אוּנ בֶּעזָארְגְטֶע , וֶוען זֵייא זַיינֶען עֶפֶּעס
גֶעקִירְצְט פֶערְצֵיילֶען זֵייא נוּר מִיר דַאן זַיינֶען זֵייא

שׁוין זִיכֶער דָאס אִיךְ וֶועל שׁוין אוֹיף קוּמֶען אוֹיף אַלְלֶעס נוּר וָואס מֶעגְלִיךְ אִיז , נוּר לִיבְּסְטֶע קִימֶערְט זִיךְ נִיט , פִּילַייכְט אִיזְט אַייעֶר קִימֶער אוּם זִיסְט אִיז אַשַׁאדֶען זַייעֶר גֶעזוּנְד׳ —

„וִויא זָאל אִיךְ מִיךְ נִיט בֶּעקִימֶערִין אוּנ רוּהִיג זַיין״ הָאט זִיא זִיךְ אָפּ גֶערוּפֶען מִיט אַיינֶע קְלֶעגְלִיכֶע שְׁטִימֶע אוּנ דִיא הֶענְד פֶערְבְּרֶעכֶענְדִיג „דָאס עֶס אִיזְט מִיר פָּאר גֶעקוּמֶען צוּ זַיין אַיינֶע מוֹרֶדֶת בְּמַלְכוּת , אוּנ וֶוער קֶען מִיר אוֹיף דָאס פֶערְצַייעֶן ? אִיךְ בִּין אַיינֶעגְטְלִיךְ גָאר נִיט גֶעקוּמֶען אוּם צוּ בֶּעטֶען פֶערְצַייאוּנְג , אִיךְ בִּין נוּר גֶעקוּמֶען בֶּעשְׁטְרָאפְט צוּ וֶוערֶען וִויא אִיךְ הָאבּ פֶערְדִינְט , אִיךְ בִּין שׁוין מֶעהר נִיט וֶוערְט צוּ טְרֶעטִין אוֹיף זַייעֶרֶע דִילִין , דֶען אִיךְ הָאבּ דֶער וִוידֶער גֶעוֶוען דֶעם גֶעזֶעטְץ פוּן קֶענִיג דֶער מִיט וָואס אִיךְ הָאבּ מַיין קִינְד גֶעלָאזְט בֶּעשְׁנַיידֶען צוּם אַכְטָאג וֶועדְלִיג אוּנְזֶער רֶעלִיגְיָאן פֶערְלַאנְגְט , אִיךְ הָאף שׁוין מֶעהר נִיט אוֹיף רֶעטוּנְג , זָאגַאר וִויא אִיךְ בִּין עֶס נִיט וֶוערְט דָאס זַייא זָאלֶען פִּיר מִיר גוּט שְׁפְּרֶעכֶען , מַיין מַאן אוּנ אוֹיךְ דֶער קִינְד זַיינְען הִיר , מָארְגֶען גִיבֶּען מִיר זִיךְ אִיבֶּער מִיט דֶעם גַאנְצֶען אַיינֶעגֶעם וִוילִין אִין דִיא הַאנְד

דֶער רֶעגִירוּנְג מֶען זָאל אוּנְז רִיכְטֶען וִויא מִיר זַיינֶען וֶוערְט" — .

דִיזֶע עֶרֶענְסְטֶע רֵייד אִיהֶרֶע הָאט דִיא קֶענִיגֶען גַאנְץ אוֹיף גֶעִריהְרְט , אוּנ אַלְזָא הָאט גְרוֹיס מִיטְלֵייד בֶּעקוּמֶען אוֹיף אִיהר , אוּנ הָאט אִיהר אָנְגֶעגְרִיפְפֶען בַּייא דִיא צִיטֶערֶענְדֶע הֶענְט אִיהֶרֶע אוּנ הָאט צוּ אִיהר גֶעזָאגְט .

מַיין בֶּעסְטֶע פְרַיינְדִין ! וָואס אִיז מִיט זֵייא דֶער מֶעהר דָאס זֵייא פֶערְלִירֶען דֶעם הָאפְפֶענוּנְג זֶעלְבְּסְט פוּן דֶעם לֶעבֶּען ? אוֹי אִיךְ קֶען עֶס גָאר נִיט צוּ זֶעהֶען ! שְׁטַארְקֶען זֵייא זִיךְ צוּא הָאפֶען ; זֵייעֶר פַאר בְּרֶעךְ אִיז אִין מַיינֶע אוֹיגֶען גָאר נִיט אַזוֹי גְרוֹיס , וָואס קוּמְט זֵייא וֶוען זֵייא זַיינֶען טְרַייא אוּנ פֶעסְט אִין זֵייעֶר רֶעלִיגְיָאן ? זֵייא הָאבֶּען דָאךְ דֶער בַּייא קֵיינָע בֵּייזֶע אָבְּזִיכְט גֶעהַאט צוּא דֶער וִוידֶער זַיין דֶעם קֶענִיגְס גֶעזֶעטְץ , אוּנ הָאבֶּען אוֹיךְ דֶער מִיט קַיין מֶענְטְשֶׁען צוּ שַׁאדֶען גֶעבְּרַאכְט , פַאר הִיטִין זֵייא זִיךְ זֵייעֶר גֶעזוּנְד , אוּנ גִיבֶּען זֵייא זִיךְ גוּטֶע הָאפְפֶענוּנְג , זֵייא זַיינֶען נָאךְ יוּנְג בְּלִיהֶענְד ,

זייא וועלען נאך זייער קינד ערציהען מיט פיל
פערגעניגען , עס איז פאר מיר ווירקליך איינע
בעליידיגונג דאס זייענד בייא מיר אין שטוב זאלען
זייא זיך געפינען אזוי פערלארען בעקימערט זיך
גאר ניט , איך האב פיר זייא איין מיטל דאס עס
זאל זייא קיינע בייזעס געשעהען פון צארען דעם
קעניגס , מען זעהעט בעשיינפערליך דאס גאט
שיקט דיא רפואה פאר דיא מכה , היינט ווערט
אכטאג זינד איך האב אויך געבארען איין זון ,
בריינג געשווינד דיין זון דעם בעשניטענעם , איך
וועל דיר איהם אום בייטען אויף מיין זון דעם אום
בעשניטענעם , נור אום גאטעס ווילין עס זאל דער
פון ניט וויסען איין לעבעדיגעס וועזען , זעלבסט
זייער מאן זאל אויך ניט וויסען ווארום ווען ער
וועט דער פון וויסען , וועט ער זיך שרעקען בייא
זיינעם שטיין צום גערוכט דאס מען זאל ניט דער
גיין דעם פאלש , וואס דאס וואלט געוויס זיין אין
פאל ווען מען וואלט דאס וויסען וואלט פיל ערגער
זיין אונ דער צארען גרעסער בייא דעם קיניג ,
נוא מאכען זייא עס גיך אונ שארף .

דער איינפאלל דיא קיניגינס וואר העכסט
(פערבאטענער ברי״ת) געראטען

גֶערָאטֶען , אוּנ דֶער פֶערְוֶועקְסְלוּנְג אִיזְט וִוירְקְלִיךְ
גִישֶׁעהֶען זֵייעֶר גֶעשִׁיקְט אִין דִיזֶען אָבֶענְד ׳ אוּנְד
דֶער נָשִׂיא זֶעלְבְּסְט הָאט אוֹיךְ נִיט גֶעוואוּסְט
דֶער פוּן , אוֹיסֶער וָואס גַאנְץ פְּרִיה הָאט זִיא אִיהם
צוּא גֶערוּפֶען צוּם וִויגֶעלֶע אוּנְד הָאט אִיהם בֶּעוִיזֶען
דָאס אַיין נֶס אִיז גִישֶׁעהֶען דוּרְךְ נַאכְט „בַּייא דֶעם
קִינְד אִיז נִיט דָא מֶעהר קַיין סְלַאד דָאס עֶר וַואר
אַיין מָאל בֶּעשְׁנִיטֶען ! אוּנ עֶס וַואר אַלְזָא אוּנְטֶער
זִיךְ פְּרֵיידֶען אִיבֶּער פְּרֵיידֶען — .

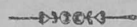

ז.

עֶס וַואר דָאס מָארְגֶענְס אַלְס דִיא סֶענַאטָארֶען
הָאבֶּען זִיךְ גֶעקְלִיבֶּען אִין גָאסוּדַארְשְׁטְוֶועגֶעם סָאוֶועט
אוּנ דֶער קֵייזֶער זֶעלְבְּסְט הָאט אוֹיךְ דָארְטֶען נִיט
גֶעפֶעלְט , הָאט דֶער שְׁמַאטְרִיטֶעל פְּרִיסְטַאוֶועט
צוּם סָאוֶועט דֶעם רבי שׁמעוֹן מִיט זַיינֶער פְּרוֹיא
אוּנ דָאס קִינְד ׳ אוּנ הָאט פֶערְצֵיילְט דָאס עֶר

הָאט זֵייא זֶעלְבְּסְט מִיט גֶעבְּרַאכְט צוּם אוּרְטְהֵיילֶען זֵייא וֶועגֶען זַיינֶעם פֶערְבְּרֶעךְ .

דִיא גַאנְצֶע סֶעסְיָאן הָאבֶּען בִּיסְטֶרֶע אָן גֶעקוּקְט דֶעם רבי שׁמעון מִיט בֵּייזֶע בְּלִיקֶען וֶועלְכֶע עֶס הָאט אוֹיס גֶעדְרִיקְט הַאס אוּנ גְרוֹיס צָארֶען אִיבֶּער זַיינֶעם פֶערְאַכְטֶען דֶעם קֵייזֶערְס בַּאפֶעל וֶועלְכֶער אִיז גֶעגְרִינְדֶעט מִיט זֵייעֶרֶע אַלֶעמֶענְס אַיין שְׁטִימוּנְג , אָבֶּער זֵייא הָאבֶּען מוֹיל גֶעהַאלְטֶען , זֵייא הָאבֶּען נוּר גֶעקְרִיצְט מִיט דִיא צֵיין אוּנ קַיין וָוארְט גִירֶעט , הָאבֶּען גִיוַוארְט שְׁטִיל מִיט אוּנְגֶעדוּלְד אוּם צוּא הֶערִין פוּן קִינִיג זֶעלְבְּסְט זַיין מֵיינוּנְג וֶועגֶען דָאס .

„אִיךְ וִוינְשֶׁע צוּא זֶעהֶען דֶעם יוּדִישֶׁען בֶּעשְׁנִיטֶענֶעם קִינְד" הָאט דֶער קִינִיג גִיגֶעבֶּען אַזָאג מִיט פַייעֶר „לָאז מֶען אִיהם הִיר בְּרֵיינְגֶען מֶען דַארְף זֶעהֶען וִויא זֶעהֶעט עֶס אוֹיס אַיין קִינְד פוּן אַיין אַכְטָאג אַלְס מֶען הָאט פוּן אִיהם גֶעזוּנְטֶעס פְלֵייש גֶעמִינֶערְט" .

פְלִינְג וִויא אַפַייל הָאבֶּען דִיא בֶּעדִינְטֶע גֶעבְּרַאכְט דָאס קִינְד מֶען הָאט אִיהם אוֹיס גֶעהִילְט פוּן דִיא קִיסֶעלֶע אוּנ פוּן דִיא וַוייסֶע לַיילֶעכְלֶעךְ אוּנ מֶען הָאט אִיהם נֶעפוּנֶען גַאנְץ אוּם בֶּעשְׁנִיטֶען .

דִיא גַאנְצֶע סֶעסְיָאן הָאט זִיךְ פֶערְוואוּנְדֶערְט אִן גֶעקוּקְט , אוּנ אַנְדְרְיָאנוּס זֶעלְבְּסְט אִיז הֶעכְסְט בֵּייז גִיוָוארֶען אוֹיף דֶעם שְׁמַאטְרִיטִל , וָוארוּם עֶר הָאט זֵייא צוּא שְׁפַּאס גֶעבְּרַאכְט דֶער מִיט וָואס עֶר הָאט פְרִיעֶר נִיט פָּאסְלֶעדֶעוֶועט צוּ אִיז עֶס גָאר רִיכְטִיג , אוּנ דֶער שְׁמַאטְרִיטִיל וַואר גַאנְץ צוּא מִישְׁט אוּנ צוּא שְׁרָאקִין דָאס עֶר הָאט נִיט גִיקֶענְט עֶנְטְפֶערִין אֵיין וָוארְט .

דַאן הָאבֶּען זִיךְ דִיא סַאנַאטָארִין אָפּ גֶערוּפֶען צוּם קִינִיג אוּנ הָאבֶּען גֶעזָאגְט „זָאל דֶער קִינִיג נִיט מֵיינֶען דָאס עֶר אִיז וָואס שׁוּלְדִיג דֶער בַּייא , נֵיין ! דָאס אִיז מֶעהר אַלְס גֶעוִוִיס דָאס דֶער קִינְד דֶער יוּדִישֶׁע וַואר בֶּעשְׁנִיטֶען צוּא דֶער צַייט , נוּר זֵייעֶר גָאט הָאט אוּנְז צוּא נַארֶען גֶעמַאכְט" .

דֶער קִינִיג הָאט זִיךְ גֶעלָאזְט זֵייעֶר לַייכְט בֶּערֵיידֶען פוּן זַיין סַאנַאט . אוּנ הָאט עֶס אָן גֶענוּמֶען פַאר אַיין בֶּעוַוייז דָאס עֶר זָאל דֶעם מָאל זַיינֶע לָאזִין אִיבֶּער גֵיין , אוּנ הָאט עֶס וִוירְקְלִיךְ בַּאלְד דַארוֹיף גֶעטָאן .

עֶר הָאט דֶער לַאנְגְט דֶעם נָשִׂיא זַיין זִיגֶעל מִיט אֵיינֶע פְרַיינְדְלִיכֶע מִינֶע , אוּנ הָאט אִיהם גֶעהֵייסֶען דָאס עֶר זָאל גְלַייךְ פוּן רוֹם פַארְנַאנְדֶער

שִׁיקֶען אִין אַלֶע אִידִישֶׁע שְׁטֶעט דוּרְךְ דֶעם קִינִיגְס בַּאשְׁטִימְטֶען לַאפֶער אוּם זֵייא צוּא בַּאוַוייזֶען וֶועגֶען דֶעם מַאנִיפֶעסְט.

עֶס וַואר נַאכְהֶער דִיא קִינְדֶער קַארִיק אוֹיס גֶעוֶועקְסֶעלְט, אוּנ דִיא פְרוֹיא דֶעם נָשִׂיא'ס הָאט בַּאדַאנְקְט דִיא קִינִיגֶען פַאר אִיהֶרֶען גְרוֹיסֶען חֶסֶד וָואס זִיא הָאט מִיט זֵייא גֶעטָאן אוּנ רבי שִׁמעוֹן הָאט זִיךְ יֶעצְט דֶערְוואוּסְט פוּן דִיא קִינִיגִינְס אַיינְפַאל דִיזֶען, יֶעצְט אוּנְטֶער דֶערְוֶועגִינְס, דֶען אַלְס פָארִינְדִיק צוּא הוֹיז הָאט זִיא אִיהם דֶער צֵיילְט. אוּנ עֶס וַואר בַּייא זֵייא אַצֵייכֶען פוּן גָאט, אוּנ אִין אַלֶע אִידִישֶׁע שְׁטֶעט וַואר פְרֵיידֶען אוּנ הֶעכְסְט גֶעפַייעֶרְט, אוּנ עֶס אִיז אַלְזָא צוּם צְוֵוייטֶען מָאל מְקוּיָם נִיוָוארֶען דֶער פָּסוּק "לַיהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר"

ענדע

Heler. Ej 805
Golomb